

-A LEGÚJABB KOR ESEMÉNYEI -

A II. világháború idején sokakat elvittek Kissikátorból is a frontra, közülük soha nem tért haza Elek Tivadar, Maruzsi Béla, Kisbenedek Péter, Medve Emil, Kocsik Kálmán és Palkovics Bálint. A szerencsésebbek, akik hazatértek, nagyon kemény időszakot éltek át. Néhányan megúszták a fogságot, de még ma is élnek olyanok, akik éveket töltöttek orosz fogolytáborokban.

Szerencsére az itthonmaradottak nem sokat érezhettek a világháborúból. Itt nem voltak harcok, viszont közvetve mégiscsak megvolt a háború hatása. Nehezebb lett az élet errefelé is. A férfiak sorra kapták a behívót, menniük kellett, s Kissikátorban a ház körüli és a földmunkák a nőkre és a gyermekekre maradtak. Nekik kellett helytállniuk, hogy a sanyarú időkben is legyen mit ennie a családnak.

1944-ben, amikor vészesen közeledtek az orosz csapatok, a nyilasok még a leventéket is összeszedték, és mindenkit, aki hadra fogható volt vitték harcolni. Persze senki nem vitte szívesen vásárra a bőrét, inkább elbújtak a nyilasok elől.

Kissikátor valóságos bujdosó paradicsom volt. Ide jöttek Ózdról is a férfiak, lehetek vagy ötszázan. Napközben a családoknál dolgoztak a kosztjukért, éjszaka pedig kimentek a határba, ahol bunkerokban húzták meg magukat a sikátori férfiakkal együtt. A falu elején mindig állt egy őrszem, aki jelzett, ha jöttek a nyilasok, s akkor napközben is el kellett tűnni a lakott részekről.

A felszabadulás előtt a németek nem tartózkodtak állandóan Sikátorban, csak időnként a visszavonuló alakulatok töltöttek itt egy-egy éjszakát. Ezek a faluban semmi rosszat nem csináltak.

1944. december 17-én Borsodszentgyörgy felől jöttek be a románok, s ezzel felszabadult a falu. Ezek azonban annál több rosszat tettek a helybeliekkel. Három napig tartózkodtak a faluban, s ez alatt izgalomban, félelemben tartották az egész lakosságot.

Amíg itt voltak, megkövetelték a családoktól, hogy süssenek, főzzenek nekik, továbbá mossák ki a ruháikat, etessék állataikat. A fiatalabb menyecskéket, nagyobb lányokat állandóan zaklatták. Bujkálni kellett előlük. Amikor eltávoztak, sok marhát és birkát hajtottak el. Volt olyan gazda, akinek egyetlen állatát sem hagyták meg. A baromfit, a disznót megették, a lábasjószágot elhajtották.

A faluból Üres-völgyön és Fénkőn keresztül távoztak Domaházára. Az Üres-völgyben a németek tüzeltek rájuk. Négy román katona elesett. Ezeket behozták a faluba és a temető alsó részén, a felvezető út mentén temették el őket. Ma is jelzi sírjukat négy egyforma kereszt. Mellettük egy ötödik is van, a kápolna felőli szélső. Ebben egy agyonlőtt magyar szakaszvezető nyugszik.

Mint korábban írtuk a sikátori fiataloknak sikerült elbújniuk a nyilasok elől, megúszták az elhurcolást, sőt később, amikor az oroszok „malenkijrobotra” vitték a nőket és férfiakat is Oroszországba, a Kissikátoriak abból is kimaradtak. Hangonyból például 26 férfit vittek el, innen egyet sem.

A községben 1945-48 között Nemzeti Bizottság működött, amely a tanácsok elődje lehetett. Idős Maruzsi Ágoston volt a vezetője. Ők osztották be szolgálatra a nemzetőröket és a közmunkabeosztást is ők készítették.

Érdemes megjegyezni, hogy a háború alatt Medve Lacipista László volt a falu bírása, Csuhaj Kálmán pedig a törvénybíró. A felszabadulás után Maruzsi Pál lett a bíró, a törvénybírói feladatokat pedig Holló Ködmön József bízta meg.

Kissikátorban 1945-48 között két párt működött, a Magyar Kommunista Párt és a Kisgazdapárt. A kommunista pártnak első helyi titkára Varga István volt, majd Holló Vaskó Ernő vette át tőle ezt a posztot. A kisgazdapártot Varga Béla és Kónya Balázs Árpád

irányította. Mindkét pártnak kevés tagja volt (6-8 fő), de a szavazásnál a falu majdnem teljes egészében a kisgazdákra voksolt.

Később, amikor a szociáldemokraták és a kommunisták egyesültek Magyar Dolgozók Pártja néven, Kissikátorban a párttitkár Kisbenedek Géza lett. A tagság, amely ekkor sem haladta meg a 8-10 főt, általában a kocsmában „ülésezett” mondta Maruzsi József, aki kocsmáros volt akkoriban a faluban.

A község tanács 1950. október 1-jén alakult meg Kissikátorban, amelynek elnöke Kisbenedek Gézáné, született Csuhaj Irén lett. Tizenhat évvel később, 1966. október 1-jén vonták össze Domaházával a tanácsot, így lett a faluból társközség. Akkor elnökhelyettest mindig a társközségből választottak. Az első Maruzsi József lett, s még három tagja volt innen a közös tanácsnak. A községben ettől kezdve kirendeltség működött, ahol a tanácselnök és a végrehajtó bizottság (vb) titkára hetenként egyszer tartott fogadónapot.

A település nem sokat fejlődött 1990-ig. Talán a járdaépítés a patakmeder kialakítása, a hullaház megépítése volt a legnagyobb volumenű dolog, amely ez idő alatt valósult meg. Persze nem is lehet ezen csodálkozni, hiszen a társközségek mindig is mostohagyereknek voltak országszerte. A költségvetésből csak csöpögtettek a számukra. A szinten tartás, az állapotok konzerválása volt a cél, s az, hogy az anyaközség minél többet fölemészthessen a két falu pénzéből.

A diákok ez idő alatt az alsó tagozatot itthon végezték, úgynevezett összevont iskolarendszerben, ahol egy tanító oktatott négy, majd később három osztályt. A felső tagozatosak már Domaházán folytatták tanulmányaikat, autóbusszal jártak nap mint nap a szomszéd faluba. Ha azonban valamilyen pluszfoglalkozáson kellett részt venniük, a diákjárat elment, s jöhettek haza Fénkőn és Üres-völgyön keresztül gyalogosan, hátukon cipelve a súlyos iskolatáskát. Jelenleg, napjainkban is hasonló a rendszer, egy pedagógus tanít három osztályt (elsőket, másodikokat és harmadikosokat) a többiek pedig Domaházára járnak. A helyzet annyival jobb, hogy a rendszeresebbé vált buszjáratoknak köszönhetően a „hegyi túrákra” ritkábban kerül sor.

Kissikátorban az orvos is közös volt Domaházával, ugyanúgy, ahogy a pap. A körorvos 1970-től hetenként egyszer rendelt a faluban, a többi napon a betegek buszoztak Domaházára a rendelésre. Egyházi vonalon azóta változások történtek, Kissikátor évtizedeken keresztül Domaháza „filiája” volt, viszont amikor Nagy János római katolikus plébános elhunyt, a domaházi parókia is megüresedett, így ma már mindkét faluba a hangonyi atya, Papp Endre jár misézni.

A kulturálódást a művelődési házban a heti két mozivetítés biztosította, s később a fiataloknak épült KISZ-klub, ahol zenét hallgathattak, táncolhattak. Egy vegyesüzlet és egy italbolt volt hivatott az ellátást szolgálni, amelyet a Földműves Szövetkezet (később Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet) tartott fenn. A tanácsi rendszerben kisebb előrelépést jelentett az előjáróságok megalakulása. Kissikátorban 1985-ben hozták létre az előjáróságot, amelynek vezetője Kocsik Béla lett, s tagjai a volt tanácstagok. Az előjáróság a községek helyi népképviselői önkormányzati szerve volt, a közös tanács szervezetének részeként.

Egyik beszámolójukban, amely 1989-ben, tehát az utolsó „tanácsi” esztendőben íródott, a következők is szerepeltek: „Üléseinken foglalkoztunk különböző szociálpolitikai problémák megoldásával, illetve a nehéz körülmények között élő idős emberek helyzetének felméréseivel, segítségük módjait a kidolgozásával. Foglalkoztunk továbbá a kereskedelmi, egészségügyi ellátottság helyzetével, az új tanév beindításával kapcsolatos előkészületi munkálatok állásával, a közművelődés helyzetével.”

Akkoriban sem jutott túl sok pénz fejlesztésre, hiszen a kassza még Domaházán volt, egyedül a felújítás, a szinten tartás lehetett a cél. Ebből a bizonyos beszámolóból kiderül, hogy kifestették az orvosi rendelőt és az iskolát, felújították az iskola melléképületeit,

valamint az ifjúsági klubot, s az ÁFÉSZ kérésünkre kifestette az italboltot. Ekkoriban ennyire tellett, s ez nem az előjáróság tagjainak tehetetlensége miatt alakult így.

1956-ban nem voltak jelentősebb forrongások a településen. Mindössze ketten mentek be az iskolába, ahol akkor Czeglédi Lajos tanított, s kérték, hogy adja oda nekik a Sztálin-és a Lenin-szobrot, mert össze akarják törni. Mivel azonban ilyen nem volt, a Szabadság-szobor kicsinyített mását vitték el és azt törték össze a patakparton. Innen aztán a kulturházba mentek, elkérték a kulcsot a tanácselnöktől és minden piros színű könyvet elégettek. A forradalom leverése után a Magyar Szocialista Munkáspárt helyi szervezetének 1957-től Maruzsi József volt a párttitkára.

A mezőgazdasági termelészövetkezetek szervezése 1960. november 1-jén kezdődött meg. Maruzsi József négy helybeli segítővel járt házról házra. Először a rokonokat, hozzátartozókat sikerült rávenni, majd közel az egész falu bekényszerült a szövetkezetbe. Nagyobb összetűzések nem voltak, egyedül egy emlékezetes esetről beszélnek a falubeliek. December 8-án, vasárnap már kevesen voltak, akik nem léptek be a tsz-be. Őket Ózdról jöttek „agitálni” (egyések szerint nem is ózdi, hanem királdi bányászok voltak). A miséről hazafelé jövők azokat, akik nem voltak hajlandóak belépni a tsz-be behívták a pártházba, az ajtót kulcsra zárták, s a tüzesre felfűtött kályha mellé állították nagykabátban őket. A fő agitátor azt mondta, hogy innen addig nem mennek ki, amíg alá nem írják a belépési nyilatkozatot. A kényszerítő eszköz hatott, de Medve Szakó Antal például sírva írta alá az okmányt, s közben annyit mondott: „Most adtam el a nyugdíjamat, miből élek ezután?” Egyedül Molnár Kovács Kálmánt nem sikerült a tsz-be kényszeríteni, ő soha nem lépett be. Ennek ellenére a szövetkezet megalakult, 1961. január 14-én került sor az alakuló közgyűlésre. Az elnök Kocsik Suszter József lett, a tagság létszáma 118 fő volt. A föld, amelyen gazdálkodni lehetett: 1797 kat. Hold volt. Ebből 512 hold szántó, 64 hold rét, 124 hold legelő, 1033 hold erdő, 51 hold terméketlen terület, 132 hold kert. A tsz-ben 33 igavonó állattal (ló és ökör) kezdtek. 1961 amiatt is emlékezetes dátum, mert akkor gyulladt föl a villany a faluban.

A termelészövetkezet megalakulása után többen a gyárban látták biztosabbnak a megélhetést, ezért bementek Ózdra dolgozni. A paraszti életformát tehát fokozatosan felváltotta az ipari munkásságé. Ezért, amikor a kohászat összeomlott – napjainkban -, s az elbocsátások megkezdődtek, Kissikátorban is rohamosan megnőtt a munkanélküliség. A termelészövetkezet 1973-ban egyesült a Hangony Zöldmező Termelészövetkezettel, amely később Hangony völgye Mgtsz-ként működött, s hasonlóan a környék más szövetkezeteihez, már túl van egy csődön.

A rendszerváltás (a tanácsrendszerből az önkormányzati rendszerbe való átalakulás) gyökeres változásokat hozott a faluban. A pártok között elsőként a Független Kisgazda Földmunkás és Polgári Párt (FKGP) alakított szervezetet a faluban, melynek elnöke Csuha Béla volt. Utána alakult a Magyar Szocialista Párt (MSZP), élén Kocsik Attilával. E két politikai erő a kezdetekben sok csatát vívott egymással. Az ellentétek ember és ember, testvér, szomszéd között a végletekig fokozódtak. Elsősorban a földosztás körüli viták nehezítették és nehezítik ma is a megegyezést, viszont a politikai erők között dúló viharok már elültek.

A legnagyobb vívmányként értékelhető, hogy önálló önkormányzatot, polgármesteri hivatalt sikerült létrehozniuk, így a Domaházával hosszú évtizedeken át meglévő „közös kassza” kettévált. Ettől a pillanattól kezdve mindenki a saját pénzével gazdálkodhatott.

Egyedül a jegyző maradt közös, dr. Bárdos Ákos, mint körjegyző látja el feladatait a községben. Ezt a megoldást tisztán anyagi megfontolásból választották a községek, ugyanis a körjegyző bérének egy részét a kormány állja, így nem kell a helyieket terhelni ezzel.

Továbbá a polgármester, Elek József sem főállású alkalmazott, csak tiszteletdíjat kap, a hivatali ügyek intézésére pedig egy gazdálkodási és egy igazgatási előadót alkalmaztak.

Az önkormányzati képviselő-testület alakuló ülésére 1990. október 11-én került sor. A képviselő-testület tagja lett: Holló István, Tyukodi József, Kocsik Attila, Maruzsi József és Varga János. Ez volt a kezdeti állapot, azóta ketten önként megváltak a tisztségüktől. 1992. április 1-jétől Maruzsi József helyére Maruzsi Ottó került. A testület azóta ilyen felállásban működik, s négy esztendő elteltével elmondhatják: Kissikátor az elmúlt húsz évben nem fejlődött annyit, mint az ő irányításuk alatt.

Részletesen: 1991-ben 1 millió 400 ezer forintért orvosi rendelőt építettek, amely beruházáshoz semmilyen állami támogatást nem kaptak. A felműszerezésére 300 ezret költöttek, ebből 120 ezer forintot vállalt át az állam. Szintén ebben az esztendőben épült a gáz cseretelep, amely 130 ezer forintba került, szintén külön segítség nélkül, csak az önkormányzatnak.

A következő esztendőben a szilárdhulladék-tároló létesítésére 1 millió 750 ezer forintot fordítottak, s félmillióval támogatták az összevont általános iskolát. Ekkor kezdődtek meg a vezetékes ivóvízhez szükséges kút kutatófúrásai is, amely 359 ezer forintot emésztett fel, a tervezés pedig 287 ezerbe került. Felszerelték továbbá a hangos híradót, amely azóta is jól szolgálja az információáramlást, a tájékoztatást Kissikátorban. E helyi, „rádió” 400 ezer forintba került. A temető vízellátására 300 ezer forintot, a háborús emlékműre 120 ezer forintot költöttek. S ebben az évben kaptak a Népjóléti Minisztériumtól 250 ezret házi gondozó beállítására.

Az 1993-as esztendő az igazán nagy beruházások időszaka volt. Az ivóvízvezeték építésére 7 millió 300 ezer forintot fordítottak, amelyből állami támogatás 6 millió 570 ezer forint volt. E pénzt, hasonlóan sok más anyagi támogatáshoz pályázat útján szerezte meg az önkormányzat. A Táncsics út és falu közepén, a vegyesbolt előtt lévő csomópont megépítése 1 millió 750 ezerbe került, de itt is, „beszállt” az állam 1 millió 15 ezer forinttal. A Petőfi út megépítése viszont már ismét saját erőből történt, 2 millió 37 ezret költött rá az önkormányzat.

1994-ben, az úgynevezett közkifolyós vízrendszer megépítése volt a legnagyobb feladat, 8 millió 700 ezer forintba került, s ebből az állam 7 millió 830 ezret vállalt magára, természetesen az önkormányzat által elkészített pályamunkák alapján. Az infrastruktúra fejlődésében nagy eredmény, hogy rövidesen kiépül a telefonhálózat, pillanatnyilag 28 igénylő várja a bekötést. Meg kell még említeni a víztisztító berendezést, amelyre 2 millió 500 ezer forintot költöttek (még ehhez várják az állami pénzeket), s a minipékséget is támogatták 160 ezer forinttal.

A további elképzelések között szerepel a szennyvízvezeték és a gázvezeték megépítése, a község patakmedrének és az ahhoz csatlakozó árokrendszernek a kiépítése, valamint a Hangony völgyén tervezett idegenforgalmi beruházások Kissikátorra eső részének megvalósítása.

Egy példát érdemes kiragadni és részletesebben is foglalkozni vele, mert jól mutatja: milyen „kálváriát” kell bejárni ahhoz, hogy egy tervezett beruházás végre valósággá váljon. Ez a példa a tv-átjátszó megépítése, amely 1993 tavaszától működik Kissikátorban.

Egy faluban – különösen ott, ahol hegyek közé szorítva, egy leányékkolt völgyben fekszenek a házak, – nagyon nehezen jutnak el a televízió 1-es és 2-es csatornájának a hullámai. Kissikátor is e kedvezőtlen fekvésű települések közé tartozik. A lakók, ha televíziót akartak nézni és azt a kiváltságot élvezni, hogy mindkét csatornát elfogadható minőségben „fogják” minden elképzelhető trükköt be kellett vetniük céljuk eléréséért, ám csak keveseknek sikerült képet varázsolni a készülékükbe.

Sikátorban 1993. március 5-től, megszűnt ez a gondjuk a helybélieknek. Akkor készült ugyanis el a tv-átjátszó, amely a kékesi adót erősítve juttatja el a hullámokat a lakásokba. Amíg azonban idáig eljutottak, sokat kellett kilincselniük a helyi vezetőknek. Elek József

polgármester, aki még országgyűlési képviselőként kezdett ezért az ügyért harcolni, így emlékszük:

1987-ben a Magyar Televízióhoz írtam egy levelet a két falu, Kissikátor és Domaháza nevében, amelyben jeleztem, hogy milyen komoly gondok vannak az 1-es, 2-es csatorna vételével településeinken. Az MTV műszaki osztályáról ki is jöttek a szakemberek, vizsgáloáltak és megállapították: a helyzet valóban siralmas. Akkor azt ígérték: ők biztosítják a technikát, a két falu pedig adjon helyet, vezettesse el az elektromosságot az átjátszóhoz és építtesse meg – szintén saját pénzből – a harminc méter magas tornyot. Ez akkoriban falunként 1,5 millióba került volna. Ennyi pénzünk nem volt, így lemondunk a dolgról.

A téma 1991 tavaszán vetődött fel újra, akkor a két önkormányzati képviselő-testület kezdeményezte: építsenek kábeltelvíziót. A cég, amelyik vállalta volna a munkát családonként 8-12 ezer forintos beszerelési költséget állapított meg. A testületek végeztek egy közvélemény-kutatást, amely negatív eredménnyel zárult, alig néhányan voltak, akik vállalták ezt a nem kevés pluszkiadást.

A harmadik fordulóra „1991 novemberében került sor, a polgármesterek írtak egy levelet a Műsorszóró Vállalathoz, ahonnan szintén lejöttek tájékozódni és elmondták a feltételeiket, amelyek közel azonosak voltak az MTV műszaki osztályáéval. Ekkorra viszont már romlott a pénz értéke, így községenként nem másfél, hanem 2,5 millióba került volna az átjátszó megépítése. Újból lemondtak róla.

Bő fél évvel később, 1992 októberében történt a csoda. A polgármesterek kaptak egy levelet a kivitelező cégtől, amelyben tudatják: anyagi helyzetük megengedi, hogy a két falunak ingyen(!) megépítsék a tv-átjátszót. S ebben a levélben már azt is megírták: ha az idő engedi, és zavartalanul dolgozhatnak, karácsonyra lesz kísérleti adás. Sajnos a határidő eltolódott, mert a GANZ MÁVAG nem készítette el időben a két darab 30 méter magas tornyot, de pár hónappal később, március 5-én lezajlott a próbaüzem. Sikátorban és Domaházán azóta mindenki tökéletes minőségben nézheti az 1-es és 2-es csatornák adásait.

Az egyik lakó mesélte, hogy ő a lakásán korábban minden fondorlattal próbálkozott, hogy jobb minőségű képet varázsoljon készülékükbe, de nem sikerült. Most egy szobaantennával kitűnő minőségben fogja mindkét csatornát. Ez a beruházás a két falunak kb. 60-60 ezer forintjába került, s most már csak rajtuk múlik, hogy akarnak-e helyi műsort, mert az adóra rá lehet csatlakoztatni egy videomagnót, és az MTV adásszünetében sugározhatnak.

Végezetül szólni kell még a vállalkozások fejlődéséről Kissikátorban. Összesen hét vállalkozó tevékenykedik a faluban. Kanta Tiborné zöldséggel, Varga Jánosné fagyalalittal kereskedik, Kocsik Attiláné az italboltot vezeti, Kocsik Béláné pedig a falu közepén lévő vegyesbolt tulajdonosa. Emellett kereskedelmi tevékenységet folytat még Maruzsi Tiborné is. Forgács László baromfifeltetőt és terményboltot üzemeltet, Kocsik Bertalan pedig minipékséget. Ez utóbbi a legnagyobb vállalkozás a faluban, négy alkalmazottal dolgoznak, s a Hangony völgyén lévő három falun kívül már a városba, Ózdra is szállítanak kenyeret, péksüteményt.

A falu tehát elindult a fejlődés útján, viszont kár lenne tagadni a nehézségeket. A munkaképes korú lakosság nagy része a kohászatnál kereste mindennapi kenyerét. S miután a gyár bezárta kapuit, itt is sokan váltak munkanélkülivé, vagy a szerencsésebbek a Foglalkoztatási Társaságoktól kapják bérük nyolcvan százalékát, s közben kénytelenek otthon tölteni napjaikat.

A leginkább rászorulóknak a polgármesteri hivatal próbál segíteni. 1992-től alkalmaznak közhasznú munkásokat. Öt fővel kezdték, tavaly már tízen voltak, idén pedig tizenötön kapják innen a fizetést. Ők a falu szépítésében építésében, a különböző nagyszabású beruházások megvalósításában vesznek részt, ketten pedig úgynevezett szociális kifőzők. Ők idős embereknek megrendelésre minden nap ebédet főznek, s azt minden délben házhoz is szállítják.

A pozitív irányú elmozdulás jelei azonban már mutatkoznak, egyre többen térnek vissza a mezőgazdasági munkához, a korábban a termelészövetkezet által parlagon hagyott földekre. A fiatalok és idősök egyaránt kivonulnak a földre szántani, vetni, de azok, akik inkább a gyári munkát ismerik, azt tanulták, még reménykednek. Ha nem is a régi méreteiben, de beindul a kohászat, s a kohászok, az olvasztárok, a hengerészek, a karbantartók ismét munkát kapnak régi, megszokott helyükön.

A falu jövője, fejlődése, gazdagodása és szépülése attól is függ, hogy az ott lakók mennyire elégedettek, hogyan tudják önmaguk és családjuk számára megteremteni a XX. századi ember által elfogadható és jogosan kijáró életfeltételeket. Talán már nem kell újabb négy esztendőnek eltelnie ahhoz, hogy ezek az álmok is hamarosan valósággá váljanak.